knieën werd gedwongen, niet in de laatste plaats vanwege zijn strikte opstelling, zien we hem in de preek en de kleinere werken vooral oplichten als een energiek voorvechter van zuiverheid en een correcte, deugdzame levenswandel. Zijn strenge morele oordeel (zelfs lieden die missen van ontuchtige priesters bijwonen begaan een doodzonde) steunt daarbij op een groot aantal kerkelijke en juridische autoriteiten, waaruit blijkt hoezeer spiritueel engagement (i.c. voortgang in deugden), juridische know how, en het opvallende huwelijk daartussen bij latere devote auteurs zoals Zerbolt van Zutphen, teruggaat op een oorspronkelijke strategie. Het is een van Hofmans grote verdiensten dat hij de bronnen waarop deze strategie steunt, zo helder in kaart brengt. Belangrijker nog is zijn secure overlevering van de tekst, die in 29 handschriften met volledige tekst, 15 handschriften met fragmenten en één druk te vinden is. Hofman baseert zijn editie op 8 van deze 29 handschriften, met kb 79 k 22 (van de Reguliere Kanunnikessen van Neuss) als codex principalis. De langdurige ervaring met, en deels kritische recensies van, Hofmans 'careful work and thoughtful introduction' (J. Van Engen) in voorgaande delen van de opera omnia (Ons Geestelijk Erf 78, 2004; Revue d'Histoire ecclésiastique 96, 2001; Speculum 80, 2005), leren dat hij gewoonlijk niet veel steken laat vallen, en ook een eerste confrontatie met voorliggende tekst laat weinig onregelmatigheden zien. Het vertrouwen dat een dergelijke omvangrijke ad fidem codicum manu scriptorum-editie van zijn gebruiker vraagt, is in principe ook hier volstrekt op zijn plaats, evenals een woord van dank aan de klassieke redacteur in een tijd waarin editiewerk weinig academische prioriteit lijkt te hebben terwijl velen dit werk toch echt zullen (moeten) gebruiken. Het uiteindelijke oordeel valt, inderdaad, bij de opname in het genoemde discours, die – gezien de centrale thematiek en de hoge kwaliteit van dit boek – niet lang op zich zal laten wachten.

Krijn Pansters

Het leven van de heilige Katherina van Alexandrië. Tekstedítie met inleiding, hertaling en commentaar door Hildo van Es & Ludo Jongen. Hilversum: Verloren, 2011. (Middelnederlandse Tekstedities 14). – 240 pp. isbn 978 90 8704 189 2, € 21,–.

Het hier besproken boek is het veertiende deel in een reeks uitgaven en hertalingen van Middelnederlandse teksten, waarin al meer heiligenlevens zijn uitgegeven. In de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw beleefde het onderzoek naar heiligen en hagiografie, als gevolg van de belangstelling voor cultuur-, mentaliteits- en gendergeschiedenis, zijn hoogtepunt. De laatste jaren wordt in Nederland steeds minder over hagiografische bronnen gepubliceerd, terwijl die toch met nieuwe vragen en vanuit nieuwe perspectieven kunnen worden benaderd, bijvoorbeeld vanuit de material philology en de studie van verzamelhandschriften (overigens ook al niet meer zo nieuw). Bovendien zijn talloze bronnen nog niet ontsloten. Deze nieuwe titel is dus welkom, vooral omdat het een teksteditie betreft die kan leiden tot nieuw onderzoek.

De editie betreft een hagiografisch dossier van de heilige maagd-martelares Katherina van Alexandrië, in een handschrift uit het Goudse Sint-Margarethaklooster van religieuze vrouwen die de regel van Augustinus volgden. In het 'Woord vooraf' verhaalt Hildo van Es van de ontdekking van dit handschrift in zijn boekencollectie en van zijn speurwerk naar de geschiedenis ervan. Hij vond de Medioneerlandicus Ludo Jongen bereid tot hulp bij het uitgeven van de tekst. Het boek bevat, behalve de teksteditie en hertaling, een inleiding en vijf bijlagen met (1) een codicologische beschrijving van het handschrift, (2) een lijst van andere handschriften die afkomstig zijn uit hetzelfde klooster, (3) een lijst van door de auteurs geraadpleegde handschriften en incunabelen met Middelnederlandse Katherina-teksten, (4) een bloemlezing van een aantal variante passages uit twee andere handschriften en (5) historische aantekeningen bij personen die in de Katherina-teksten voorkomen.

De teksten in het handschrift, onderscheiden door rode titels, zijn alle schatplichtig aan de Latijnse traditie. Het eerste onderdeel is de vertelling van de geboorte en de jeugd van Katherina en het tweede het verhaal van haar bekering. Beide verhalen (nativitas en conversio) zijn in loop van de twaalfde en dertiende eeuw in de Latijnse traditie ontstaan en pas tegen 1400 tot een samenhangend geheel gesmeed. De derde tekst is het centrale en veel oudere verhaal van Katherina's dispuut met vijftig filosofen, hun bekering en marteldood en uiteindelijk haar eigen marteldood en de overbrenging van haar lichaam door engelen naar de berg Sinaï. Deze tekst (Katherina's passio) gaat terug op een Latijnse overlevering uit het begin van de twaalfde eeuw, die op haar beurt steunt op een Griekse teksttraditie. De vierde tekst is een vertaling van delen van het reisverslag naar het graf van Katherina op de berg Sinaï van na 1217 door ene Thietmar. Deze

tekst heeft een heel ander karakter dan de vorige en is in de eerste persoon geschreven, maar maakt het dossier van Katherina's heilige leven en sterven compleet door de toevoeging van het translatieverslag – Katherina's lichaam werd door monniken gevonden en overgebracht naar hun klooster – en postume mirakelen. De vijfde en laatste tekst is in een apart katern door een andere kopiist geschreven dan de eerste vier teksten. Dit katern kan afzonderlijk hebben gefunctioneerd voordat het met de rest werd samengebonden en voorzien van een extra blad met de bezittersnotitie van het Sint-Margarethakloost er. Deze tekst verhaalt evenals (maar uitvoeriger dan) de vierde van de vinding en translatie van Katherina's lichaam.

In de Middelnederlandse tekst worden de conversio en passio, oorspronkelijk losse teksten, middels een korte samenvatting aaneengesmeed. Volgens Van Es en Jongen gebeurde dit door de 'laatste redacteur' (p. 15), maar men kan zich afvragen of die ingreep pas in de Middelnederlandse traditie is gedaan (onduidelijk is of de passage in andere Middelnederlandse handschriften voorkomt) of al in de Latijnse. Dit soort vragen roept de uitgave voortdurend op, mede doordat de auteurs vaak tussen neus en lippen door vraagstukken aanwijzen, maar daar vervolgens niet op ingaan. De uitgave hinkt eigenlijk op twee gedachten. De tekst is aantrekkelijk voor een breed publiek van geïnteresseerde 'leken', niet alleen door de hertaling, maar ook doordat het een vermakelijke tekst is, doorspekt met veel anekdoten. De inleiding lijkt te zijn geschreven voor dat publiek, maar refereert in de tweede paragraaf toch aan specialistische kennis, bijvoorbeeld door het gebruik van de term 'codicologische eenheden' op p. 11 (een term die overigens niet terugkeert in de handschriftbeschrijving, waar van een convoluut in twee delen wordt gesproken!). Zo ook de bijlagen: de appendix met historische informatie over de personen die in de verhalen over Katherina voorkomen, bedient een minder ingewijd publiek dan de bijlagen met andere handschriften met Katherina-teksten en variante lezingen. Die laatsten nodigen uit tot onderzoek, al wordt die uitnodiging niet zo expliciet gedaan. De auteurs wijzen in de inleiding weliswaar vluchtig op het bestaan van teksttradities en meer of minder verwante handschriften (p. 27), maar geven niet aan wat met die gegevens kan of moet worden gedaan.

Aan deze kwestie ligt een fundamenteler probleem ten grondslag, waarmee elke uitgever van middeleeuwse teksten te maken krijgt. Welk doel dient de tekstuitgave en hoe wordt ze gerechtvaardigd? De auteurs spreken zich hier niet duidelijk over uit. De tekstuitgave wordt niet gepresenteerd als een bijdrage aan onderzoek, noch als een publieksboek. Eigenlijk was de enige reden voor de uitgave dat Van Es het handschrift in zijn collectie vond en er iets mee wilde doen, sterker, dat werd een 'obsessie' (p. 8). Vanuit een wetenschappelijk perspectief kun je je afvragen waarom juist deze Katherina-tekst moest worden uitgegeven en of niet een van de andere handschriften, die in een appendix zijn opgesomd, een interessantere of geschiktere tekst bood. Andermaal een reden voor vervolgonderzoek naar de verschillende Middelnederlandse Katherina-teksten. Tot die tijd ligt er een mooi middeleeuws heiligenleven dat er eerder nog niet lag, en daar was het de auteurs vermoedelijk om te doen.

Suzan Folkerts

Walewein ende Keye. Een dertiende-eeuwse Arturroman, overgeleverd in de Lancelotcompilatie, uitgegeven met inleiding en commentaar door Marjolein Hogenbirk met medewerking van W.P. Gerritsen. Hilversum: Verloren, 2011. (Middelnederlandse Lanxcelotromans x) – 230 pp. isbn 978 90 8704 183 0, €30,–.

Marjolein Hogenbirks editie van Walewein ende Keye vormt het tiende deel in de reeks Middelnederlandse Lancelotromans. Deze reeks kent een lange geschiedenis en de uitgaven van de opeenvolgende delen loopt blijkbaar niet altijd even vlot. In 1981 verscheen het eerste deel met Frits van Oostroms dissertatie over de fragmentarisch overgeleverde Lantsloot vander Haghedochte, heel wat later (in 1987) gevolgd door een editie van deze roman die bezorgd werd door Van Oostroms leermeester Wim Gerritsen, initiatiefnemer van het hele Lancelotproject. Het was de bedoeling om wetenschappelijke uitgaven van alle Middelnederlandse Lancelotromans beschikbaar te maken. Na Lantsloot vander Haghedochte kwam de Rotterdamse prozavertaling van de Lancelot en prose aan de beurt, maar ook een nieuwe editie van de Haagse Lancelotcompilatie stond op het verlanglijstje. Van de kerndelen van de compilatie zijn nu reeds 26.636 verzen beschikbaar in nieuwe editie (verspreid over vier boeken en verschenen tussen 1991 en 1998). Van de tussengevoegde Arturromans verschenen voorlopig enkel de Perceval in de uitgave van Soetje Oppenhuis de Jong en nu dus ook Walewein ende Keye. Al eerder publiceerde Hogenbirk een digitale editie van de tekst in samenwerking met het Huygens Instituut voor